

ШКІЛЬНИК

Василь Стефаник

В громадській канцелярії купа неспокійних, крикливих жінок. Спокійно лишень сидить коло стола жандарм із карабіном і війт. На долівці за війтом у кутичку сидить дуже обдертий хлопчина й оглядає чорненькими очима публіку.

— І чого ви, жінки, хочете від цього бахура?

— Ми хочемо, аби ви его приперли, бо через него ані нам, ані дітей нашим нема в цім селі життя...

Закричали, заломили руки.

— Та кажіть, Тофанко, таже ви бігали до шандара...

— А вам ще багато вповідати треба за цього байстрюка? Він збирає малі хлопці по лугах та годує їх мухами та черваками. Писки їм напухають, спати через ті плачі не можна. Діти ему виносять, що де в хаті подиблють. Він їсть із циганами здохле мнесо. Такого ще світ не видів. Відколи його мама вмерла, то він здичів, ніхто його не годує, ніхто не обначовує, ніхто не обпирає...

А хлопець з землі каже:

— Це якась дурна Тофанка, та як маму прикидали глинов, то хто мене має годувати та обпирати? Що де йому в руки, то з'їм та й не голоден, що де вкраду з плота, та й си вбираю. Б'ють мене, і добре б'ють, але я терплю. Як нема мами, то мус терпіти...

— Дивіться лиш на него, аби си скривив, аби плакав, аби си покаєв, а він ще змудра вповідає...

— Та кажіть уже, Тофанко, що він наробив?

— Та віридила я свого Лукинка до школи, обмила, . нагодувала, дала білу сорочку, а він собі каламарчик взяв, та торбинку з книжками, та й хліба в пазушину. А я чистю вовну перед хатов, нічого не гадаю. За якусь там годину ци пів вбігає в ворота таке, як чорт, всілякими фарбами помальоване, і плаче, аж крізь вуха си промикає. Лиш по голосі пізнаю, що це мій хлопець. Вхопила-м на руки, занесла-м до хати, мию, б'ю, а він кричить. Рукави і пазухи в мене, як видите, закрашені всілякими красками...

Жінки оглядають фарби на сорочці Тофанки і міркують, чи фарба дасться відопрати.

— Дитина захрипла від плачу та й вповідає мені, що, як ішов до школи, цее копилюк перейшов його лугами та й каже: "Так і так, Лукине, скинь сорочку, я тобі тіло намалюю всілякими фарбами. Хлопці будуть за то-бов бігати та й сміятися". Хлопець скинув сорочку, а він его обмалював коло ставка всілякими фарбами. "Ану, побігай,— каже,— по лузі, як мотиль будеш". А сам хапнув его сорочку, і поясок, і все та й втік у кукурудзи. Убравси, розілляв по собі антрамент і пішов, байстрило, до школи...

Тофанка по цім нагналася до хлопчини і хотіла бити, та жандарм заступив його.

— А я вам кажу, що ца Тофанка дурна. То вона гадає, що я її боюси, як тут є шандар

та й вийт. А на дорозі я також не боюси, бо втечу, як вітер. А на ставу також не боюси, бо тругу в став. Таже я доста набрав бучя, доки я навчивси розуму. Та мені кров йшла з очей, з вух; з горла, нім я навчивси розуму та нім ноги дужі стали. Я тепер можу від кожного втечи...

— Це, люди добрі, покаяніє, та ви, вийте, робіть що з цим чомбараном. Та він нам діти розволочує. Та дивітьси, як він мрігає очима, він нас всіх на сміх побирає. О, який з себе контетний!..

— Хлопче, но, а є в тебе вуйко, або тітка, або якась фамілія?

— Та є. Є багато, але як в похорон позабирали гобортки та полотна, то ще брали мене до себе, а потім били, та й нагонили, та й не давали їсти. То я мусив собі красти їсти. Та як було тепло, то я собі спав в збіжжю або в кукурудзах, а як студено було, то я ховався в ясла перед худобу, а худоба має гарячий дух, та й дихала на мене. А хлопці давали їсти, а професорка дала кафтан, такий довгий...

— А піди-ко до його тітки, тої там, під лісом. Кажі, аби зараз прийшла суди до канцелярії.

— Но, та й що ви будете з цим байстрюком робити? Та карайте його, замикайте його, таже ми не вільні діти з хати пустити.

— То карайте, я відержу. О, який зад збитий. Дивітьси, таже тут всілякі буки поприсихали...

І хлопчина підняв сорочку і показував жінкам своє тіло.

— Дивіть, дивіть. Ні встиду, ні сорому...— загуділи жінки.

— Йде вже його тітка...

В цей мент малий хлопчина заліз між ноги жандармові.

— Ой пані шандар! Ця тітка буде бити. Ця дуже б'є. Я все виджу в селі, та й видів якось, що до неї ходить тот Басок. То як я сказав, то вона бігла за мнов аж у сіножета та таков ковнев в мене полудила, що мнесо вірвало. Ця би мене вбила. То жінки за ніц так си не гнівають, як за то, що до них хтось ходить. Я за це доста буча си набрав, а найгірше від своєї тітки. Як від них украсти сорочку або солонину, то так не б'ють...

Усі жінки звернулися до тітки байстрючка, почали шептати між собою, підсміхатися.

— Пані шандар! Я всьо знаю, де є в селі. Я знаю, де солонина стоїть, я знаю, де карабіни закопані, я знаю, де в жидів дзигарок стоїть, бо мене ніхто до хати не приймає, то мусю ходити та й дивитися. Ви можете мене й підвісити. Та я видів, як підвісив Лесь свого хлопця ногами догори. Але потім таких було шандарів, та доктор рубав, та потім так файно поховали. Лиш ці тітці мене не дайте, бо вона за того Баска дуже люта. Як до криміналу, то до криміналу, як шибеница, то шибеница, а я мусю давати собі сам раду...